

positie, en ondervond zij de nadeelige gevolgen van deze verslechtering. Daarover schrijft het verslag verder:

„Moeilijk juist hierdoor, omdat in werkgeverskring, ja, schier algemeen, een geest van reactie zich begon te openbaren, die, naar het scheen, van de omstandigheden misbruik wilde maken, om de arbeiders terug te dringen in hun vroegere, geheel afhankelijke positie. Een felle aanval werd daarbij gedaan op den achtvarendag en de sociale wetgeving in het algemeen. Een nietsonziende hetze werd opgezet tegen de ambtenarij, waaraan zelfs een deel der arbeidersbeweging dapper mee deed, blijkbaar niet beseffend, hoe men daardoor de reactie wind in de zeilen blies. De werkgevers begonnen zich weer oppermachtig te gevoelen. Belangrijke wijzigingen in de arbeidsvoorwaarden, loonsverlagingen trachtte men eenvoudig, zonder eenig overleg of zonder de noodzakelijkheid daarvan aan te toonen, op te leggen.

Hoewel eenzijdig onze Christelijke Vakbeweging er zich volkomen rekenschap van gaf, dat we in een crisistijd verkeerden, dat in crisistijd het verkregen levenspeil vaak niet te handhaven is, ja, hoewel onze vakbeweging zich op dit standpunt plaatste, dat, indien noodzakelijk, ook door de arbeiders en ambtenaren offers gebracht moesten worden, om den economischen opbouw te bevorderen, moest anderzijds toch scherp toegezien worden, dat niet toegegeven werd aan reactionnaire

pogingen, waardoor men, met een beroep op de economische crisis, de levenspositie van de arbeiders meer wilde verslechteren, dan door de omstandigheden geëischt werd.

Onze vakbeweging had en heeft daarbij geen gemakkelijke taak. Te beoordeelen in elk speciaal geval of het doen van een stap terug noodzakelijk is, en — zoo ja — in hoeverre, kan uiterst moeilijk worden geacht. Wanneer de werkgevers beweren, dat de bedrijfsuitkomsten of de bedrijfsuitzichten het noodzakelijk maken, dat of werktijdverlenging, of loonsverlaging plaats heeft, meenen wij, dat zij niet met een losse bewering kunnen volstaan, doch dat deze bewering moet worden bewezen, in elk geval op redelijke gronden aanmerkelijk gemaakt.

De afgelopen jaren hebben ons wel doen zien, dat sterke vakorganisatie een vereischte is en voorloopig ook wel zal blijven. Vele werkgevers en werkgeversorganisaties grepen terug naar het oude Herr-im-Hause-standpunt. Meermalen moest dan ook in de afgelopen jaren van het wapen der staking gebruik gemaakt worden, omdat verslechteringen ingevoerd zouden worden, die naar de meening der arbeiders ongemotiveerd waren, of die zonder eenig overleg of zonder dit ook maar een poging gedaan werd, om aan te toonen, dat de verslechteringen door den bedrijfstoestand geëischt werden, zouden worden opgelegd.

In de afgelopen jaren heeft de vakbeweging ook

meermalen moeten berusten in verslechtering van arbeidsvoorwaarden, ook al werd deze onrechtvaardig geacht, omdat de algemeene bedrijfstoestand, of de positie, die de vakbeweging in het bedrijf innam, geen kans bood, met uitzicht op succes zich te verzetten.

Hierbij wil ik een enkele opmerking maken.

Ik kan me zeer goed indenken, dat onze mannen in de christelijke vakbeweging met leedwezen den achteruitgang in loon en arbeidsvoorwaarden gadeslaan, en het is vaak ook om verontwaardigd te worden. Toen in 1918 het revolutiegevaar dreigde, boden de particulieren tegen elkaar op, als wilden zij met een slag het sociale onrecht van jaren goedmaken, en moest de regering mee, al zou ze ook niet willen. Maar nu het revolutiegevaar zoo langzamerhand uit het gezicht verdwenen is, en de werkkrachten overvloedig zijn geworden, is ook het sociale gevoel op reis gegaan, en keeren velen op hun schreden terug. Dat is onchristelijk en laf. Daar tegen kan niet scherp genoeg worden getoond. Maar aan den anderen kant mag ook niet vergeten, dat de loonsvermindering etc. een gevolg is van den onevenredig-grooten vooruitgang in de jaren 1918 en 1919. Herhaaldelijk heb ik er op gewezen, dat toen de sprong veel te groot is geweest, en... nu volgt als vanzelf de reactie. En dan de malaise! Dan de economische crisis! Waarlijk, men denke niet alleen aan conservatisme. De tijd, dien God ons

KRONIEK.

Geen „spaan" van Klikspaan
gebleven.

Dr Gerard Brom, nieuw-benoemd hoogleeraar aan de Roomsche Katholieke Universiteit, is een man, die de academische wereld kent, waarin hij komt; die dus ook in staat is, voorzover ze op zijn invloed wacht, in haar eerste zelfstandig optreden naar eigen wet (het n.s. studentenleven aan de juist geopende roomsche universiteit), ze te leiden. Van zijn hand is een boek verschenen, dat wel het boek van de week is, doch dat voor jaren leiding geeft. Ik heb het oog op zijn uitgave: „De omkeer in 't studentenleven" (verschenen bij de Universiteits-Boekencentrale te Delft, in vereenvoudigde spelling).

Wie ook maar een weinig heeft meegedeeld, kan weten, dat er in den laatste tijd een groote verandering valt waar te nemen in het leven der studenten. Nog hoor ik Prof. Bavinck zeggen op den Vrije-Universiteitsdag in Dordrecht: „Er wordt onder de studenten van nu misschien wat meer getwijfeld, maar er wordt ontzaglijk veel beter geleefd". In deze korte woorden is de kwestie tamelijk wel gesteld. De rustige, ongeschokte zekerheid van een vroegere generatie, die alles in de puntjes wist, (en nog weet), had — de vele goeden niet te na gesproken — soms niet eens de gratie, die Hulst-kamp's oude genever doet wijken voor den fonkelenden wijn. Tegenwoordig ligt niet alles zoo vlak als het examen-vos-excerptje uit een proffendictaat, maar er wordt op studentenkamers geboden, er wordt gebiecht.

Nu komt Gerard Brom ons ook van deze dingen vertellen.

Men verbaast zich over de zeldzaam fijne manier van behandeling van dit onderwerp. Met groote belezenheid en prachtige beheersching van zijn stof weet de auteur een wetenschappelijk werk te maken van iets, dat menigeen hoogstens den artikel-vorm waard zou lijken. Hoe prachtig teekent hij de periode van „het geslacht van Klikspaan" en hoe schitterend is zijn waarneming, als hij U laat zien hoe van Klikspaan en zijn tijd en zijn studentjes geen spaan meer heel gebleven is.

Het verschil is dan ook niet zoo erg tekenen des tijds, als de vele oorlogs-helden, die door adventistische zoeklichtwerpers tot den rang van „kleinen hoorn" of zoo verheven zijn. En, er is adventistegedachte ook in, zoiets als Dr Kuiper eens noemde: een „onbewust adventisgebed". O, die student van Klikspaan, met zijn „piertogtjes", die zijn zuster kramp „in haar maagdelijke lever bezorgden"; met zijn heiligen oorlog tegen de „filistijnen"; o, de man, die de potzie van een menu voor zich opelscht, en het proza van de rekening gunstig aan pipa overlaat! Al zal men niet bepaald even tijdzaam als Gerard Brom het zwijgen doen tot de bewering van moderne geschiedschrijvers, dat Calvinisme en kapitalisme bij elkaar behooren, en dat de verwantschap van die twee ook de aristocratie-hoogheid van den student van het „Klikspaan"-type met zijn verachting voor studiebeurzen op haar rekening heeft, men zal hem toch geheel bijvallen in zijn schets, die den student van vroeger als hooghartig-afgescheidene doet zien. En de godsdienst...? Och, Klikspaan in eigen persoon wilde (of kon) aan de theologen onder zijn typen de vingers niet vuil maken: „theologen" heeten kortweg „logen"; maar philologen en andere -logen, die kunnen hun volledigen naam wel krijgen. Godsdienst was onzin. En Hildebrand (Beels) scheen met anderen zijn geloof opzettelijk te verbergen: „stichtelijke uren" en studentikooze uren zijn in dien tijd twee, Cramamboelie, dat klinkt!

Maar de tijden zijn veranderd. Het straatpubliek,

dat vroeger de sportulae van een schorre keel aan de heeren bracht, zingende:

Fiofiat, fiofiat,
de studente benne braaf,
de studente benne de hee-ee-re,
en ze drage hoede mit vee-ee-re....

gaat straks proletarensteen gooien naar de blinkende rijtuigen. De filister ging ook mee spreken. En een massa studenten braken het schotje af, traptten het stuk. Sociale studie komt in den kring van de beren-fokkers van voorheen en Klikspaan is grondig dood gegaan: hij had gemeend met zijn boek de heraut van zijn studenten te zijn, en hij werd hun doodbidder. Klikspaan schetsen waren voor altijd weg, heelemaal. Program wilden ze zijn, testament zijn ze geworden (en de erfenamen vinden het niet eens de moeite, het open te doen).

De omkeer is radicaal. De godsdienstige vragen kunnen zonder blozen ter sprake komen; meer: ze komen op 't agendum. Socialisten onder de studenten doopen de pen in den inkt om roomschen te bevechten; in de Klikspaan-periode zou borrelwischheid volstaan hebben. Religie, mystiek, filosofie, kampwerk, prayer-meeting, godsdienstige vereniging, ze zijn er heel gauw, en ze blijven. En het corps, dat nog af en toe brul-serenades brengt, dat kroegen exploiteert, waarin „spierproleten" de rest kunnen terroriseren, komt almeer in zijn isolement te staan, waarin dan voor ditmaal zijn verblijdende zwakte ligt. De werkers redden zich zonder de corps-statie wel. Het type, dat „malle gevallen" maakt a la Hans Martin, leeft eigenlijk alleen nog maar in karikatuur. En de anderen... ze hebben deels gehoor gegeven aan de stem, die noodde:

eet vrij je ommetje en je broodje carinar,
en 't eijje, dat de kieviet voor je leit;
maar denk eens om den kok en om de sombro
heldenschaar
in de souterreinen van de societeit.

En ze zijn naar beneden gegaan en hebben den nood van hun tijd gezien en gedacht.

En het andere deel zingt David en Asaf en Gerok en Luther en ze willen hun God zien.

En daar zijn er ook, die hun God en hun naaste beiden hebben opgezocht, vragend en gevend.

Maar in elk geval: Klikspaan heeft in Brom zijn klikspaan gevonden, die ons met meer accent dan we van doodbidders gewend zijn, verklikt heeft, dat hij met zijn „studententypen" radicaal dood is. Hoor je wel, Klikspaan?

Het rouwge „Brom"
Gaet rommelend om
Voor je gebeente!

Ik rangschik mijn vondst van het boek van Brom werkelijk onder het allerbelangrijkste nieuws van de week! en raad U sterk aan, met dit werk van een fijnen en scherp en eerlijken geest dadelijk kennis te maken.

Gemeenteraadsnieuws.

Deze kroniek moet niet bepaald kerkelijk worden. Daarom bericht ik niet: de dominee kan misschien binnenkort in den gemeenteraad komen; maar: de gemeenteraad kan misschien straks dominees krijgen. Een wetsontwerp is ingediend, dat de verbodsbepaling voor predikanten opheffen wil. Ik heb bij deze manier van bericht-inkleeding dit voordeel, dat ik niet kerk en dominee behoeft te condeleeren, maar den gemeenteraad kan feliciteeren. Niet, dat die dominees zooveel van die dingen afweten. Maar dat heeft niet tegenwoordig. En in elk geval zijn dominees fatsoenlijk.

Groei.

De V. U. is weer een professor rijker. Dr H. J. Pos is benoemd in de faculteit der letteren en

wijsbegeerte. De benoemde is 25 jaar oud. Tweemaal heeft hij een promotie ondergaan. De V. U. zij van harte met den benoemde, en deze met haar gelukgewenscht!

De waan gebroken.

Er bestond een maandblad, op sociaal-democratischen grondslag, dat den titel voerde: „De Nieuwe Samenleving". Dit blad is nu dood. Het ging uit van het Religieus Socialistisch Verbond. De ondergang van dit blad op dit oogenblik is symbolisch. Terwijl de menschen, die religie en socialisme aan elkaar binden willen, hun stem moeten laten verstommen, omdat ze in hun naaste omgeving geen gehoor vindt, en zij zelf niet genoeg voor hun „religie" voelen, om een blad in leven te houden, dat het religieuze element althans bij name noemt, daar gaan tegelijkertijd hun geestesverwanten in religieuze en (in meer verwijderden zin) ook in economische beschouwing den lande bewijzen, dat ze een zeker martelaarschap gaarne demonstreeren, en hun offeranden („as boys go") gaarne plengen, voor een liefhebberij als „De Spelbreker", waaraan immers ook de bond van „religieuze anarcho-communisten" heeft meegewerkt. Zoo blijkt opnieuw, dat de religie, gelijk ze in deze kringen wordt binnengesleurd, eerder sterven wil, dan dat ze verkracht wordt. Inzoverre is deze verheldering van den horizon een zegen, al is het natuurlijk evenzeer waar, dat het bewuste fiasco van de onderneming, die religie en socialisme koppelen wil, een verscherping der antithese beteekent, als het bewustzijn van deze dingen doordringt. Het huis, waarin de heiligheid zich als op eigen erf terugtrekt, wijl ze de onnatuur van Sodom haat, heeft nog altijd, als in de dagen van Lot, op het bombardement te wachten. Het religieus-socialistisch blad is dood; de rem, die de „religie" houden moest, is de hand ontglipt, welke voor die taak te zwak was; de waan is gebroken; het hek gaat altijd van den dam; en:

Hy schut vergeefs sich selven moe,
Wie schutten wil den starcken vloet,
Die van een steyle rotse schiet,
Naar eenen raymen boezem toe.

Protestantsche of protesteerende
ramen.

In Den Haag is met meerderheid van stemmen in de vergadering van den kerkeraad der Hervormde gemeente uitgemaakt, dat door (den Roomschen) Toorop bewerkte ramen in geen geval een plaats in het kerkgebouw zouden verkrijgen, ook al kon nog niet worden vastgesteld, of de roomsche gedachte er in uit zou komen, ja dan neen. Er zijn heel wat geschilderde ramen in Hervormde Kerken, die niets met eenige protestantsche gedachte te maken hebben. Maar die hebben de historie mee. En al is ons protestantisme niet bij machte, de protestantsche idee zuiver in kunstvormen weer te geven, voorloopig kunnen de oogen zich, zooal niet aan protestantsche, dan toch aan protesteerende kerkramen te goed doen. Dan is de belijdenis omtrent hetgeen men niet is, in „het stuk der ramen" althans heerlijk in veiligheid gebracht. Men moet in de kunst altijd een beetje dogmatischer te werk gaan dan in het dogma zelf. En wie van het licht, dat de preekstoel werpt, soms wat te zeggen heeft, die vergeete niet, dat de ramen alles kleuren, ook den kansel mitsgaders wat boven en rondom en onder „denzelfen" is. De wacht bij het beginsel: er is geen christendom boven raamkunst-verdeeldheid, al zij een domper, wie geen christendom aanvaardt boven geloofsverdeeldheid!

K. SCHILDER.

1) Oud nieuws? Ja. Maar al de bovenstaande copie staat al een week.

doet het niet veel matig lo arbeidsmaatschap dreven v

Een tw zelf.

In de ledenverl

Vanaf

trales te

getal, da

is aan d

verlies h

N. A. S

het R. I

drie jare

een tijd,

christelij

en we t

Gods str

slag, voc

opkomen

maar die

zetten te

beginzels

Wij h

grootte e

de terug

er naar

en dien.

Wij ve

stateeren

telijk geo

worden.

Toch

misme. I

geval or

Wij ve

1914 in

dat op 1

V. nog :

1923, een

dat we,

rijke wir

na den

eigenlijk

toen een

70. B

Pleidooie

Uit het

inleidend

J. H. K

Aanlo

een muz

in de P

6 Novem

Ten v

werd dat

de Konir

baptist I

tot bijwo

Da Adan

Christen

heengega

telijk kar

tijd het

Ons p

gegerd,

daar nie

zichzelf

evenmin

stukje te

gen wert

niet blec

kreeg va

tooninger

zot gekla

De N

den draa

waarin,

van den

beveling

God verli

de heel

En de h

mensch

Da Sc

volksvera

klauwen

kring ov

De S

cipieel o

afzonder

leernaar

een stuk

in het n

geleerde